

Цокур О. С., д-р пед. наук, проф.,
завідувач кафедри педагогіки
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова,
Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ В ГАЛУЗІ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК В ІТАЛІЇ

Оскільки людські ресурси є найважливішим багатством, то в подальшому загальноєвропейська політика у сфері вищої освіти спрямована на реалізацію трьох стратегічних цілей – підвищення якості європейської освіти на рівнях: бакалавр–магістр–доктор філософії, забезпечення її більшої доступності, а також відкритості для всього світу. Саме тому пильна увага адміністративного персоналу закладів вищої освіти та науковців приділяється дослідженню питань, що стосуються перспектив розвитку, оновлення змісту і вдосконалення технологій підготовки здобувачів ступеня доктора філософії в країнах Європейського союзу. Доктор філософії (походить від латинського *Philosophiae Doctor*) – це найвищий кваліфікаційний рівень, який із середини ХХ ст. впроваджують заклади вищої освіти в англomовних країнах та який згодом почали використовувати всі країни-учасниці в рамках Болонського процесу.

Вивчення інформації сайтів найбільш престижних європейських закладів вищої освіти показує, що організація докторської (PhD) освіти в університетах європейських країн має певні особливості. Останні полягають в тому, що під час організації підготовки докторів філософії в університетах застосовуються різні підходи, відповідно до яких впроваджуються наступні програми:

- індивідуальні дослідницькі програми, які здобувачі ступеня доктора філософії виконують під безпосереднім керівництвом і контролем наукового керівника (зокрема, у Німеччині традиційно відсутні обов'язкові освітні курси або навчальні дисципліни, оскільки докторська освіта здійснюється у процесі спілкування з науковим керівником під час виконання завдань з підготовки, оформлення і захисту дисертації);

- професійні (практико-орієнтовані) докторські програми, які передбачають не тільки виконання здобувачами ступеня доктора філософії наукових досліджень, але й проходження професійної практики (зокрема, така практика отримала розвиток у Великобританії [1], де кількість професійних докторів філософії швидко зростає);

- структуровані освітньо-наукові програми, які передбачають два види підготовки: обов'язкове навчання (за переліком нормативних та вибіркокових дисциплін) і дослідницьку діяльність з метою підготовки та захисту дисертації (зокрема, у Швеції навчання здобувачів ступеня доктора філософії здійснюється

відповідно до ECTS і містить 240 кредитів, з яких тільки половина кредитів відводиться на підготовку та захист дисертації);

- програми докторських шкіл або організованих дослідницьких груп (монодисциплінарні та мультидисциплінарні, керовані централізовано (Фінляндія, Франція), а також у кооперації з науково-дослідними інститутами або консолідованими організаціями (Німеччина)).

Суттєво, що деякі європейські країни встановили правила організації докторських програм на національному рівні, через що університети відповідають цим вимогам. Натомість, у низці європейських країн (Італія) університетська автономія набагато ширша, і правила організації докторських програм є прерогативою університетів (зокрема, Болонський університет, Вільний університет Боцен-Больцано [2]).

В Італії освітній ступінь доктора філософії є найвищою академічною кваліфікацією, який було введено у 1980 році. В умовах сьогодення ступінь доктора філософії отримують здобувачі, які успішно виконали освітньо-наукову програму на третьому рівні вищої освіти в конкретних докторських школах, яку супроводжує висококваліфікований викладацький склад та координатор (гарант), та в установлений строк захистили докторську дисертацію. Для вступу на докторську програму за певною спеціальністю, яка зазвичай триває 3 роки, хоча в деяких установах вона сягає до 5 років (в Болонському університеті 4 роки), абітурієнту необхідно взяти участь у конкурсі, що організовується відповідними університетами, які самостійно встановлюють вимоги до кандидатів на навчання на третьому рівні вищої освіти. Кандидат повинен продемонструвати, що ґрунтовно володіє принаймні двома мовами з трьох, на яких відбувається навчання: італійською, німецькою, англійською. Приблизно половина місць передбачає отримання стипендії (від 800 до 1650 євро на місяць), яка залежить від установи, яка її надає, або яка призначається зовнішнім органом.

Навчання на докторській програмі зазвичай складається з двох частин і передбачає:

- освітню (аудиторну) складову, що надає можливість збагатити власну базу знань здобувачів ступеня доктора філософії шляхом проходження обов'язкових лекційних курсів та семінарів, дисциплін за вибором, участі в літніх / зимових школах та конференціях, організація яких залежить від навчального плану і не є однаковою для різних дисциплінарних секторів та університетів;

- дослідницьку (наукову) складову, яка присвячена організації науково-дослідницької діяльності здобувачів у межах університетського наукового середовища з метою підготовки та захисту ними дисертаційної роботи, відповідної ступеню доктора філософії (PhD). Означена складова може здійснюватися також протягом одного або кількох періодів навчання за кордоном, для

чого передбачено збільшення стипендії на 50 % протягом усього періоду перебування, що не перевищує 18 місяців.

Продемонструємо означене вище (див. табл. 1) на прикладі навчального плану докторської програми спеціальностей «Загальна педагогіка», «Соціальна педагогіка» та «Загальна дидактика та дисциплінарна дидактика», які реалізуються у Вільному університеті Боцен-Больцано (La Libera Università di Bolzano (UNIBZ)) у 2020/21 н. р. [2].

Таблиця 1

Навчальний план підготовки докторів філософії з педагогічних наук

<i>Навчальні курси та семінари (1-й навчальний рік)</i>	<i>Кредити</i>
1	2
1. Вступ до філософії науки	30 Обов'язкові
2. Епістемологія освіти	
3. Етнографія	
4. Статистика освіти та соціальних наук та лабораторія SPSS Lab.I (Статистичний пакет для соціальних наук)	
5. Методології дослідження: якісні та кількісні методи	
6. Багатовимірний аналіз даних: кількісні та якісні дані та лабораторія SPSS. Lab.II	
7. Коучинг I (підготовка до написання дисертації)	
8. Інформаційна грамотність	
9. Участь у мовному курсі (рекомендується з мови з найнижчим рівнем) або мовний сертифікат, що засвідчує володіння третьою мовою, що визнається UNIBZ	2
Проект власної наукової роботи (стан проблеми, питання дослідження, методологія)	6
Перший контроль результатів (1-й навчальний рік)	7
Цикл семінарів (за вільним вибором) за перший навчальний рік	5
Другий контроль результатів: презентація та виступ перед Вченою радою, письмовий звіт про дослідницьку діяльність (за 1-й навчальний рік)	10
Коучинг II (підготовка до написання дисертації). Обов'язковий	3
Разом за 1-ий навчальний рік:	40 / 60
Перший контроль результатів (2-й навчальний рік)	10
Наукова робота за кордоном (університет чи науковий центр)	25
Подання тез для участі у міжнародних конференціях	5
Участь у мовному курсі (рекомендується з мови з найнижчим рівнем) або мовний сертифікат, що засвідчує володіння третьою мовою, що визнається UNIBZ	2
Другий контроль результатів: презентація та виступ перед Вченою радою, письмовий звіт про дослідницьку діяльність (за 2-й навчальний рік)	15
Разом за 2-й навчальний рік:	5 / 60

Закінчення таблиці

1	2
Коучинг III (підготовка до написання дисертації). Обов'язковий	1
Перший контроль результатів (3-й навчальний рік)	6
Подання статей у фахові (рецензовані) журнали чи збірники	8
Державна атестація: докторська дисертація (монографія) та публічний захист дисертації	45
Разом за 3-й навчальний рік	1 / 60
Всього:	46 / 180

Як видно з табл. 1, у Вільному університеті Боцен-Больцано підготовка здобувачів ступеня доктора філософії за спеціальностями «Загальна педагогіка», «Соціальна педагогіка» та «Загальна дидактика та дисциплінарна дидактика» триває 3 роки. Водночас освітня складова докторської програми складає 46 кредитів, а наукова – 134 кредити, яка теж досить чітко обраховується в кредитах. Протягом трьох років підготовки здобувачам пропонуються диференційовані освітні заходи: цикли вступних лекцій, практикуми та цикли семінарів, які поглиблюють та ілюструють теми та напрями їхніх педагогічних досліджень, а також найновіші результати досліджень в освітній та соціальній сферах.

Суттєво, що двічі на навчальний рік здобувачі ступеня доктора філософії проходять атестацію і звітують про перебіг виконання освітніх компонент та результати дослідницької діяльності. Після кожного навчального року викладацький склад, задіяний у підготовці здобувачів ступеня доктора філософії, допускає їх до наступного року у разі затвердження індивідуальних звітів, які завершуються аналізом та публічним обговоренням результатів дослідницького пошуку, публічною презентацією оригінальних ідей і способів вирішення дослідницьких завдань, передбачених планом докторської дисертації.

Протягом трьох років навчання за докторською програмою здобувачам у межах академічної мобільності необхідно провести принаймні 3 місяці за кордоном з метою проведення власних досліджень та апробації їх результатів. Це також можна зробити через три окремі періоди перебування в зарубіжних університетах, принаймні по 3 тижні кожен, оскільки Вільний університет Боцен-Больцано співпрацює з численними університетами та науково-дослідними установами, як національними, так і міжнародними. Окрім університету Еврегіо в Інсбруку та Тренто, партнерами також є університети Відня, Толедо та Білефельда.

Паралельно із ступенем PhD в Італії можливо отримати ступінь Doctor Euroraeus. Присвоєння цього ступеня – це додаткова кваліфікація до ступеня доктора філософії, яка видається на національному рівні. Це не академічний

ступінь, який має наднаціональну цінність, і не звання, присвоєне міжнародними установами. Ця сертифікація повинна відповідати умовам Конфедерації ректорських конференцій країн ЄС, що впроваджуються Європейською асоціацією університетів (EUA). Додатковий диплом Doctor Europaeus може бути виданий університетом за рішенням вченої ради за умови дотримання таких чотирьох умов:

- дозвіл на випускний іспит надається після отримання відгуків на дисертацію принаймні двох професорів, які належать до двох вищих навчальних закладів двох держав-членів Європейського Співтовариства, крім тієї, де захищається дисертація;
- принаймні один член вченої ради повинен належати до вищого навчального закладу держави-члена Співтовариства, крім того, де відбувається навчання за докторською програмою;
- частина захисту дисертації повинна відбуватися на мові Співтовариства, відмінній від національної мови країни, де відбувається навчання;
- частина дисертаційної роботи повинна бути підготовлена після навчання за докторською програмою протягом принаймні однієї чверті (від 8 місяців до 1 року) в іншій країні-члені Співтовариства.

Отже, стан підготовки докторів філософії в Італії характеризується:

- збереженням різноманітності систем організації докторської освіти, забезпеченням права закладів вищої освіти самостійно формувати власні місії та профілі, а отже, і власні пріоритети з погляду програмних і дослідницьких уподобань;
- збільшенням у структурі докторських програм спеціалізованих навчальних курсів і тренінгів, не тільки відповідно до напрямів наукових досліджень здобувачів, а також тих із них, які спрямовані на формування багатофункціональних навичок, що уможливлюють фахову мобільність (transferable skills), сприяючи більш ефективній зайнятості докторів філософії на теренах Європи.

Список використаних джерел

1. Universities shaping the European Higher Education Area. EUA. Socrates, 2007. URL: www.eua.be
2. PhD in General Pedagogy, Social Pedagogy, General Didactics and Disciplinary Didactics. URL: <https://www.unibz.it/en/faculties/education/phd-in-general-pedagogy-social-pedagogy-didactics/>